

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА, МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

УДК 378.014.15

С. Г. Головко,
кандидат історичних наук, доцент

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДТРИМКИ ТА РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті висвітлюється проблема нормативно-правової підтримки інноваційної діяльності в системі вищої освіти України. Аналізується законодавче забезпечення інноваційних моделей вищих навчальних закладів як пріоритетного напрямку розбудови освітньої галузі з метою підвищення її конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках освітніх послуг, інтеграції до єдиного європейського освітнього простору.

Ключові слова: інноваційна діяльність, нормативно-правове забезпечення, університетська освіта, розбудова освітньої та дослідницької діяльності на засадах інноваційності.

С. Г. Головко

Законодательное обеспечение поддержки и развития инновационной деятельности высших учебных заведений

В статье освещается проблема нормативно-правовой поддержки инновационной деятельности в системе высшего образования Украины. Анализируется законодательное обеспечение инновационных моделей высших учебных заведений как приоритетное направление перестройки образовательной отрасли с целью повышения ее конкурентоспособности на внутреннем и внешнем рынках образовательных услуг, интеграции в единое европейское образовательное пространство.

Ключевые слова: инновационная деятельность, нормативно-правовое обеспечение, университетское образование, перестройка образовательной и исследовательской деятельности на принципах инновационности.

S. Holovko

Regulatory support and development of innovative activity of higher education establishments

In the article, the problem of regulatory support of innovative activity in the higher education in Ukraine is covered. An analysis is conducted on the legislative support of innovative models of the higher educational establishments as a priority direction of development of the educational sector to enhance its competitiveness in the homeland and foreign markets of educational services, integration into the common European educational space.

Key words: innovation, regulatory support, university education, development of educational and research activities based on innovation.

Постановка проблеми та її актуальність.

Провідною ідеєю сучасного світу стає розуміння того, що техногенні та глобалізаційні проблеми, з якими зіткнулося людство на початку XXI ст., не можуть бути вирішені в межах технократичного світогляду, який визначав пріоритет виробничих технологій як основу розвитку матеріальної та духовної

культури людства. Об'єктивною необхідністю є перехід до інноваційного типу прогресу як умова ефективного подолання нових викликів, що постають перед цивілізацією. Сьогодні успішне розв'язання цих завдань ототожнюється зі становленням інноваційної особистості, якій притамані інноваційний стиль мислення та інноваційна свідомість.

Саме освіта відіграє провідну роль у формуванні інноваційної особистості, готової до життя та продуктивної діяльності в нових, швидко змінюваних, умовах. Якщо в загальноосвітній школі розпочинається процес формування життєвої траєкторії молодшої людини, то успішність її реалізації в подальшому значною мірою залежить від пріоритетів освітньої діяльності вищої професійної школи. Тільки інноваційний вищий навчальний заклад спроможний забезпечити всебічний розвиток студента, його становлення як висококваліфікованого фахівця. Відповідно, інноваційна діяльність університету є об'єктивною умовою його конкурентоспроможності на ринку освітніх послуг. Інноваційна діяльність є багатоаспектною та визначається системою чинників, серед яких законодавче забезпечення її підтримки та розвитку є особливо актуальною в умовах активного формування правового поля функціонування освітньої галузі громадянського суспільства.

Аналіз досліджень і публікацій. З огляду на актуальність окресленої проблеми, різні її аспекти знайшли висвітлення в наукових працях фахівців, які досліджують трансформаційні процеси в освітній галузі. Зокрема, в публікаціях В. Г. Кременя обґрунтовується об'єктивність процесу переходу суспільства до інноваційного типу прогресу та пріоритетах розвитку вітчизняної освіти, що актуалізуються в нових умовах [6]. Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком освіти висвітлено в працях С. М. Ніколаєнка [8]. На доцільності розглядати інноваційний розвиток освіти як об'єкт державного управління наголошує Т. І. Гладка [1]. А. Ю. Іщенко одним із визначальних чинників трансформації науково-освітньої галузі визначає інноваційні дослідницькі університети [5]. Основні види інноваційної діяльності університетів та особливості їх реалізації проаналізовано в роботах Л. С. Шевченко [14].

Аналіз результатів досліджень питання інноваційної діяльності вищих навчальних закладів дає можливість зробити висновок про

доцільність розглядати співвідношення зовнішніх (державна політика) та внутрішніх (стратегія університетів) чинників у забезпеченні розвитку інноваційної університетської освіти в Україні.

Мета статті полягає в аналізі стану законодавчого забезпечення підтримки інноваційної діяльності вищих навчальних закладів, перспектив його удосконалення та визначенні ролі й можливостей університетів у реалізації державної інноваційної політики.

Виклад основного матеріалу. Правові орієнтири інноваційної діяльності університетів визначені Законом України «Про вищу освіту». Вони закладені в самому визначенні вищого навчального закладу як окремого виду установи, яка є юридичною особою приватного або публічного права, діє згідно з виданою ліцензією на провадження освітньої діяльності на певних рівнях вищої освіти, проводить наукову, науково-технічну, інноваційну та методичну діяльність, забезпечує організацію освітнього процесу і здобуття особами вищої освіти, післядипломної освіти з урахуванням їхніх покликань, інтересів і здібностей. Відповідно університет визначається як вищий навчальний заклад, що провадить інноваційну освітню діяльність за різними ступенями вищої освіти та прикладні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, має розвинуту інфраструктуру навчальних, наукових і науково-виробничих підрозділів, сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність [10].

У наших дослідженнях [2] було обґрунтовано, що в Україні в цілому сформувалася відносно самостійна галузь законодавства про освіту. При цьому наголошується, що достатньо широка законодавча база хоча й репрезентує регулятивні функції держави щодо інноваційного розвитку наукової та освітньої галузі, потребує подальшого розвитку та вдосконалення. Одним із чинників гальмування інноваційних процесів є те, що окремі нормативно-правові акти або вичерпали свій регуляторний ресурс, або не відповідають

сучасному стану та цілям університетської освіти.

Такий висновок підтверджується результатами моніторингу законодавчої та нормативно-правової бази інноваційної діяльності. Так, цю важливу сферу в Україні врегульовано Законами України «Про інноваційну діяльність» (2002 р.), «Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій» (2006 р.), «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні» (2012 р.), «Про наукову і науково-технічну діяльність» (2016 р.); Постановою Кабінету Міністрів України «Деякі питання визначення середньострокових пріоритетних напрямів інноваційної діяльності загальнодержавного рівня на 2012-2016 роки» (2012 р.).

Ці базові закони визначають правові, економічні та організаційні засади державного регулювання інноваційної діяльності в Україні, встановлюють форми стимулювання державою інноваційних процесів, визначають пріоритетні напрями інноваційної діяльності та правові, економічні, організаційні, фінансові засади державного регулювання діяльності у сфері трансферу технологій з метою забезпечення ефективного використання науково-технічного та інтелектуального потенціалу [7].

Якщо більш ретельно проаналізувати законодавчу базу в контексті окресленої проблеми, то можна звернути увагу, що її метою є забезпечення інноваційної моделі розвитку економіки шляхом концентрації ресурсів держави на пріоритетних напрямках науково-технічного оновлення виробництва, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках. При цьому інноваційна діяльність визначається як така, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг.

Відповідно, об'єктами інноваційної діяльності є: інноваційні програми і проекти; нові знання та інтелектуальні продукти;

виробниче обладнання та процеси; інфраструктура виробництва і підприємництва; організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру і якість виробництва і соціальної сфери; сировинні ресурси, засоби їх видобування і переробки; товарна продукція; механізми формування споживчого ринку і збуту товарної продукції. Законодавче унормування трансферу технологій регламентує передачу технологій, охорони майнових прав на вітчизняні технології та їх складові, розширення міжнародного науково-технічного співробітництва. Окреслюються правові механізми фінансування інноваційної діяльності, державної підтримки наукових установ, організації системи ефективного колективного використання наукового обладнання.

Особливістю базового законодавства є те, що інноваційна діяльність безпосередньо ототожнюється з розвитком наукових і виробничих технологій, комерціалізовані результати яких є конкурентноспроможними на ринку товарів та послуг. При цьому державна підтримка надається суб'єктам господарювання всіх форм власності, що реалізують в Україні інноваційні проекти, і підприємствам всіх форм власності, які мають статус інноваційних. Відповідно, як зазначають дослідники, інноваційний університет в сучасних умовах «не економічний чи управлінський навчальний заклад, що випускає дипломованих підприємців чи менеджерів, а передусім ВНЗ природничо-наукового та інженерно-технологічного профілю, викладачі, студенти і аспіранти якого здатні реалізовувати свої новаторські напрацювання, впроваджувати в економіку результати своїх досліджень і розробок шляхом створення нових підприємств» [5].

В умовах відокремленості університетської науки від академічної та з огляду на системні проблеми матеріально-технічного забезпечення освітньої галузі, розвиток інноваційної діяльності університетів, навіть найбільш потужних, зустрічає на своєму шляху чимало перешкод. Крім того, законодавчо залишається

не чітко визначеним поняття інноваційної освітньої діяльності як провідного виду діяльності університету.

У науковій літературі інноваційну діяльність університету розглядають як таку, що має спрямовуватися на створення та впровадження інноваційних продуктів і послуг. Виокремлюють декілька її основних видів: виконання фундаментальних і прикладних наукових досліджень, розвиток власної інфраструктури нововведень, виведення на ринок результатів власної дослідницької діяльності, розробка і реалізація комплексних проектів і програм інноваційного розвитку; навчання інноваційної діяльності викладачів, наукових працівників, аспірантів, докторантів, здобувачів, студентів як фактор відтворення інноваційних кадрів; освітня інноваційна діяльність (створення інноваційних курсів, тренінгів) [14].

На практиці інноваційна діяльність вищого навчального закладу залишається відокремленою від інших видів, що підтверджує аналіз стратегічних напрямів розвитку провідних вітчизняних університетів. Наприклад, основним завданням Київського національного університету імені Тараса Шевченка визначено навчально-виховну, науково-дослідницьку та інноваційну діяльність, яка, в свою чергу, позиціонується з проектами, що мають комерційний потенціал та адаптовані до вимог Європейської мережі підприємств (EEN). Це пропозиції за такими науковими напрямками: біотехнології, енергетика, екологія, інформаційні та комунікаційні технології, нанотехнології і нові матеріали, соціально важливі та промислові пропозиції науково-технічних послуг, що можуть надаватися співробітниками та лабораторіями університету. Переважно це технологічні та бізнес пропозиції, заходи, присвячені розвитку системи трансферу технологій [3].

Одним із провідних напрямів інноваційної діяльності НТУУ «Київський політехнічний інститут імені І. Сікорського» є підтримка інноваційної екосистеми Sikorsky Challenge

(INESC), що забезпечує відбір, залучення та навчання креативних людей для створення власного бізнесу та стартапів, допомагає учасникам у пошуку інвесторів та просуванні [4].

Таким чином, традиційним пріоритетом інноваційної діяльності потужних університетів, лідерів університетської науки, є створення технологій, результатом упровадження яких є конкурентоспроможні товари та послуги.

Поступово університети більше уваги приділяють інноваційній освітній діяльності. Наприклад, у Київському національному економічному університеті імені Вадима Гетьмана її визначено однією із стратегічних цілей та напрямів інноваційної діяльності. Інноваційна освітня діяльність передбачає удосконалення та гармонізацію навчальних планів, розроблення новітніх навчальних планів, навчальних дисциплін для бакалаврського та магістерського рівнів, зокрема іноземними мовами, створення нового покоління міждисциплінарних дослідницьких освітніх програм, удосконалення системи формування компетенцій бакалаврського та магістерського рівнів на основі їх гармонізації з професійними стандартами роботодавців, розвиток системи «навчання протягом життя» випускників різних років та їх підтримка у професійному зростанні після завершення університету, удосконалення нормативних матеріалів, що регламентують організацію освітньої діяльності в університеті, підвищення гнучкості освітньої підготовки в університеті й удосконалення вибіркового складника навчальних планів, підготовку спільних із зарубіжними партнерами навчальних програм та навчально-методичних видань, підвищення академічної мобільності студентів та викладачів за рахунок їх участі в міжнародних і національних бізнес-форумах, навчально-методичних конференціях, сприяння працевлаштуванню випускників за рахунок укладання тристоронніх угод між університетом, випускником та роботодавцями, запровадження сучасних методик навчання, що базуються на інформаційних технологіях, підтримка наявних форм навчання за рахунок

дистанційних технологій, а також розвиток нових форм здобуття знань, розвиток інституційного репозитарію університету, підключення спеціалізованих періодичних видань Університету до світових наукометричних баз даних, створення інформаційної платформи обміну знаннями «електронний університет», надання можливості студентам користуватися власними комп'ютерними пристроями в навчальному процесі [11].

Потужним чинником розбудови інноваційної діяльності в системі вищої освіти стають дослідницькі університети, які забезпечують інтеграцію інноваційної, освітньої та наукової складових. На думку дослідників окресленої проблеми саме дослідницькі університети стануть основною ланкою в інноваційній системі підготовки висококваліфікованих кадрів в умовах змін і зростання конкуренції. Це, в свою чергу, сприятиме структурній трансформації економіки та перехід на інноваційні моделі виробництва, а також стимулюватиме зростання рівня затребуваності фахівців наукової та технологічної галузі в Україні.

Серед основних критеріїв, яким мають відповідати дослідницькі університети, виділяють: частка коштів, які отримує університет на конкурсній основі на здійснення фундаментальних і прикладних наукових досліджень, перевищує 50 % загального бюджету; інноваційний зміст та методики навчання студентів; залучення до навчально-виховного та науково-дослідного процесу закордонних викладачів; інноваційна структура університету, яка включає як освітнє середовище, так і дослідні підприємства, на яких здійснюється технологічне упровадження результатів інноваційної діяльності та виробництво інноваційних продуктів і послуг [5].

Одним із перших вищих навчальних закладів України, який розпочав формування змісту дослідницького університету, став НТУУ «Київський політехнічний інститут імені І. Сікорського». У 2007 році було введено в дію

Положення про пілотний проект «Дослідницький університет Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут». Цей проект передбачав створення в Україні нової моделі вищого навчального закладу дослідницького типу та пошук механізмів інтеграції науки, освіти та інноватики, здійснення інноваційної діяльності [4].

Значною мірою, саме завдяки напрацьованому досвіду найбільш потужних вищих навчальних закладів розпочалося формування законодавчої бази функціонування дослідницьких університетів. Її основу склала Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про дослідницький університет» (2010 р.), яким визначено порядок надання національному університету статусу дослідницького, основні засади його діяльності, особливості кадрового забезпечення, фінансування, матеріального забезпечення наукових і науково-педагогічних працівників, права та обов'язки дослідницького університету, який визначається як вищий навчальний заклад, що має вагомі наукові здобутки, провадить дослідницьку та інноваційну діяльність, забезпечує інтеграцію освіти та науки з виробництвом, бере участь у реалізації міжнародних проектів і програм.

Цим положенням, з одного боку, основною метою дослідницького університету визначено створення інноваційного середовища, що безпосередньо пов'язане з інноваційною діяльністю. З іншого боку, навчальна діяльність відокремлюється від наукової та інноваційної, що, в цілому, відповідає визначеним вище тенденціям становлення інноваційної діяльності в університетській освіті.

Правові засади розбудови дослідницьких університетів окреслено в Законі України «Про вищу освіту» (2014 р.). Основним пріоритетом у наданні такого статусу визначено внесок університету в розвиток держави у певних галузях знань за моделлю поєднання освіти, науки та інновацій, сприяння її інтеграції у світовий освітньо-науковий простір [10].

З метою оптимізації інноваційної діяльності вищих навчальних закладів, наукових установ та виробничих підприємств упродовж 2015-2016 років на базі Ужгородського національного університету було започатковано проект «Інноваційний університет – інструмент інтеграції в європейський освітній і науковий простір». Він передбачає вироблення на основі аналізу європейського та світового досвіду інноваційної діяльності вищої школи концепції становлення інноваційного університету європейського типу, розроблення механізмів ефективної співпраці між наукою та виробництвом, розроблення інноваційних технологій та методик навчання в університетах, запровадження досвіду інноваційної діяльності шляхом співпраці з виробничими підприємствами та науковими установами європейських країн, практичну реалізацію інноваційних вітчизняних та закордонних науково-технічних розробок і технологій.

Перспективним напрямом розбудови інноваційної університетської освіти є запровадження підприємницьких університетів, науково-виробничий потенціал яких дає можливість комерціалізувати отримані інноваційні продукти та послуги. Також достатньо інноваційною є ваучерна університетська освіта, яка за рахунок гнучких механізмів фінансування є ефективною.

У грудні 2015 року відбулися парламентські слухання у Верховній Раді України на тему «Правове забезпечення реформи освіти в Україні». Серед першочергових завдань було визначено, зокрема, прийняття нормативно-правових актів, розроблення яких віднесено до компетенції Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти, спрямованих на запровадження механізмів реалізації права людини на освіту та забезпечення законодавчих гарантій умов підвищення інвестиційної привабливості системи вищої освіти як чинника економічного зростання та культурного розвитку нашої країни [9, с. 173-175]. Створено наказом Міністерства освіти і науки України робочу групу з розроблення нової редакції

Положення про дослідницький університет, критеріїв, що визначають показники, приведені до кількості науково-педагогічних і наукових працівників вищого навчального закладу.

Важливе значення у розвитку інноваційної діяльності має прийняття Закону України «Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності», який визначає правові та економічні засади підтримки та розвитку інноваційної діяльності. Проект Закону визначає засади державної підтримки інноваційної діяльності, пріоритетні напрями інноваційної діяльності, особливості реалізації інноваційних проектів, принципи стимулювання та підтримки інноваційної діяльності, залучення інвестицій для інноваційної діяльності, функціонування фонду розвитку інновацій, публічно-приватного партнерства в сфері інноваційної діяльності, оцінки ефективності реалізації заходів державної підтримки інноваційної діяльності. Прийняття цього Закону створить умови для підтримки та розвитку інноваційної діяльності як цілісної системи стимулювання економічного та культурного розвитку країни [12].

У червні 2016 року в Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти проведено парламентські слухання з питання «Законодавче забезпечення розвитку Національної інноваційної системи: стан та перспективи вирішення». За їх результатами розроблено практичні рекомендації щодо розвитку інноваційної діяльності, запропоновано механізми удосконалення відбору інноваційних проектів.

Висновки. Основою ефективною реалізації інноваційної освітньої діяльності є законодавча база, яка в цілому сформувалася та набуває подальшого розвитку. Оновлене законодавство має значний потенціал у стимулюванні інноваційної університетської освіти. Уточнюється поняття інновації, що визначається як введена в господарський обіг інноваційна продукція. Конкретизуються види інноваційної діяльності, до якої віднесено діяльність таких суб'єктів інноваційної діяльності, як наукова, технологічна, організаційна, фінансова та комерційна. Щоправда, як і в попередніх

законодавчо-правових актах, не виокремлюється інноваційна освітня діяльність, яка є пріоритетом сучасної інноваційної університетської освіти.

На нашу думку, акцент у визначенні інноваційної діяльності сучасного університету доцільно робити на забезпечення нової якості освітніх продуктів та послуг, які надаються вищими навчальними закладами. Відповідно, мають органічно поєднуватися різні аспекти функціонування вищого навчального закладу, консолідовані раціональним використанням матеріально-технічних, фінансових, інтелектуальних ресурсів. Актуальною залишається проблема удосконалення нормативно-правової бази організації інноваційної освітньої діяльності в університеті.

Література

1. *Гладка Т. І.* Інноваційний розвиток освіти як об'єкт державного управління / Т. І. Гладка // Електронне наукове фахове видання «Державне управління: удосконалення та розвиток». – 2010. – № 4.
2. *Головко С. Г.* Перспективи інноваційного розвитку вітчизняної наукової та освітньої галузі у вимірах сучасного законодавства / С. Г. Головко // Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»: зб. наук. праць. – К.: НАУ, 2016. – № 2 (39). – С. 42-49.
3. *Звіт ректора Київського національного університету імені Тараса Шевченка Губерського Л. В.* 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/zvit/zvit-rektora-2015.pdf>.
4. *Інноваційна екосистема Sikorsky Challenge Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» (INESC)* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kpi.ua/ecoino#sthash.14WgVDUJ.dpuf>.
5. *Іщенко А. Ю.* Інноваційні дослідницькі університети як чинник модернізації освітньо-наукової сфери та розбудови суспільства знань. Аналітична записка / А. Ю. Іщенко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1427>.
6. *Кремень В. Г.* Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти: Стратегія. Реалізація. Результати / В. Г. Кремень [текст]. – К.: Грамота, 2005. – 447 с.
7. *Моніторинг* законодавчої і нормативно-правової бази інноваційної діяльності в цілому та за стратегічними пріоритетними напрямками науково-технологічного розвитку та інноваційної діяльності в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uinte.kiev.ua/viewpage.php?page_id=539.
8. *Ніколаєнко С. М.* Теоретико-методологічні основи управління інноваційним розвитком освіти України: монографія / С. М. Ніколаєнко. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 419 с.
9. *Правове забезпечення реформи освіти в Україні: матеріали парламентських слухань у Верховній Раді України 9 грудня 2015 р. / Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти.* – К.: Парлам. вид-во, 2016. – 256 с.
10. *Про вищу освіту: Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556-VII* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
11. *Програма інноваційного розвитку Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана на 2013-2015 роки* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kneu.edu.ua/userfiles/norm_doc/progr2015.doc.
12. *Про підтримку та розвиток інноваційної діяльності: Проект Закону України від 21 січня 2016 р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://mon.gov.ua/citizens/zvyazki-z-gromadskisty/konsultaciyi-z-gromadskisty/gromadske-obgovorennya.html](http://mon.gov.ua/citizens/zvyazki-z-gromadskisty/konsultaciyi-z-gromadskisty/gromadske-obgovorennnya.html)
13. *Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26 листопада 2015 р. № 848-VIII* // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 3. – С. 25.
14. *Шевченко Л. С.* Типологізація інноваційної діяльності та інновацій в освітній сфері / Л. С. Шевченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2014/01/Shevchenko.pdf>.

References

1. Gladka T. I. Innovacijnij rozvitok osviti jak objekt derzhavnogo upravlinnja / T. I. Gladka // Elektronne naukovе fahove vidannja «Derzhavne upravlinnja: udoskonalennja ta rozvitok». – 2010. – № 4.
2. Golovko S. G. Perspektivi innovacijnogo rozvitku vitchiznjanoi naukovoi ta osvitn'oi galuzi u vimirah suchasnogo zakonodavstva / S. G. Golovko // Naukovi praci Nacional'nogo aviacijnogo universitetu. Serija: Juridichnij visnik «Povitrjane i kosmichne pravo»: zb. nauk. prac'. – K.: NAU, 2016. – № 2 (39). – S. 42-49.
3. Zvit rektora Kiivs'kogo nacional'nogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka Gubers'kogo L. V. 2015 r. [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.univ.kiev.ua/pdfs/zvit/zvit-rektora-2015.pdf>.
4. Innovacijna ekosistema Sikorsky Challenge Nacional'nogo tehničnogo universitetu Ukraini «Kiivs'kij politehničnij institut» (INESC) [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://kpi.ua/ecoino#sthash.14WgVDUJ.dpuf>.
5. Ishhenko A. Ju. Innovacijni doslidnic'ki universiteti jak chinnik modernizacii osvitn'o-naukovoi sferi ta rozbudovi suspil'stva znan'. Analitichna zapiska / A. Ju. Ishhenko [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://www.niss.gov.ua/articles/1427>.
6. Kremen' V. G. Osvita i nauka v Ukraini – innovacijni aspekti: Strategija. Realizacija. Rezul'tati / V. G. Kremen' [tekst]. – K.: Gramota, 2005. – 447 s.
7. Monitoring zakonodavchoi i normativno-pravovoi bazi innovacijnoi dijaj'nosti v cilomu ta za strategičnimi prioritetnimi naprjamami naukovotechnologičnogo rozvitku ta innovacijnoi dijaj'nosti v Ukraini [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.uitei.kiev.ua/viewpage.php?page_id=539.
8. Nikolaenko S. M. Teoretiko-metodologični osnovi upravlinnja innovacijnim rozvitkom osviti Ukraini: monografija / S. M. Nikolaenko. – K.: Kyi'v. nac. torg.-ekon. un-t, 2008. – 419 s.
9. Pravove zabezpečennja reformi osviti v Ukraini: materiali parlaments'kih sluhan' u Verhovnij Radi Ukrainy 9 grudnja 2015 r. / Verhovna Rada Ukrainy, Komitet z pitan' nauki i osviti. – K.: Parlam. vid-vo, 2016. – 256 s.
10. Pro vishhu osvitu: Zakon Ukrainy vid 1 lipnja 2014 r. № 1556-VII [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
11. Programa innovacijnogo rozvitku Kiivs'kogo nacional'nogo ekonomičnogo universitetu imeni Vadima Get'mana na 2013-2015 roki [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: http://kneu.edu.ua/userfiles/norm_doc/progr2015.doc.
12. Pro pidtrimku ta rozvitok innovacijnoi dijaj'nosti: Proekt Zakonu Ukrainy vid 21 sichnja 2016 r. [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://mon.gov.ua/citizens>.
13. Pro naukovu i naukovotechničnu dijaj'nist': Zakon Ukraїni vid 26 listopada 2015 r. № 848-VIII // Vidomosti Verhovnoi Rady Ukrainy. – 2016. – № 3. – S. 25.
14. Shevchenko L. S. Tipologizacija innovacijnoi dijaj'nosti ta innovacij v osvitnij sferi / L. S. Shevchenko [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupu: <http://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2014/01/Shevchenko.pdf>.